

॥ ॐ ॥

શ્રી લક્ષ્મિકાન્ત નાટક સમાજ

જગદ્ગુરુ

શ્રી

શંકરાચાર્ય

નાટકના ગાયનો તથા ટુંકસાર.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ચંદુલાલ હરગોવદાસ શાહ.

માલિક:-શ્રી લક્ષ્મી કાન્ત નાટક સમાજ.

હાલ મુકામ-વિક્ટોરીયા થીએટર, આન્ટરોડ-મુંબાઈ.

કીંમત ૪ આના.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૭૮૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૧૩૨૧૨૫^૦

વિષય ૭૧૨૩

॥ ॐ तत्सत् परमात्माने नमः ॥

दुष्टाचार विनाशाय प्रादुर्भूतो महोत्तले ।

स एव शंकराचार्यः साक्षात्कैवल्य नायकः ॥

— नमोऽस्तु —

श्री

शंकराचार्य

नामके नाटकनो सार अने गायनो.

रयनार,

प्रभुलाल दयाराम द्विवेदी, એન્જનીઅર.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરમાર,

ચંદુલાલ હરગોવનદાસ શાહ.

માલેક---શ્રી લક્ષ્મી કાન્ત નાટક સમાજ.

લાલ સુકામ-વિક્ટોરીયા થીએટર, આન્ટરોડ-મુંબાઈ.

સુરત બાગાતળાવ રોડ ઉપર આવેલા ધી "ઈંદીયા" પ્રીન્ટીંગ
પ્રેસમાં કંચનલાલ સુનીલાલે છાપી.

આવૃત્તિ ૪ થી

સને ૧૯૨૦

પ્રત ૩૦૦૦.

કોંમત ૪ આના

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ
૮૭૬૪

આ ના નદ વડેના પ્રયેક અધિકાર
એકટ પ્રમાણે માલીકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે
તેમની આજ્ઞા વિના આ નાટક કાદ્યએ ભજવવું,
ભજવાવવું કે છાપવું, છપાવવું નહિ.

પ્રસ્તાવના.

ઉપક્રમ્ય સ્તોતું કતિચન ગુણાજશંકરગુરોઃ ।

પ્રમયાઃ શ્લોકાર્થે કતિચન તદાર્ધાર્થ રચને ।

અહંતુષ્ટુષ્તા નહહ કલયે શ્રીત કિરણં

કરાભ્યામાહર્તું વ્યવસિત મેતઃ સાહસિકતામ્ ॥

આચાર્ય ચક્ર ચૂડામણિ ભગવાન શંકરાચાર્ય કે જેના નામથી આર્યાવર્ત તેમજ આશ્વાત્ય પ્રદેશેના વિદ્વાનોમાંથી કોઈકજ અજ્ઞાત દશે તે વૈદિક ધર્મોદ્ધારક જ્ઞાનસિંધુ જગદ્ગુરૂના પવિત્ર ચરિત્રનું નાટકના સ્વરૂપમાં યથાસ્થિત વર્ણન કરવું એ સર્વથા અશક્ય છે. કારણ કે જે અજ્ઞાનધ્વાન્તહારક શાન્તરસપૂર્ણ અપૂર્વ વસ્તુનો પરંધર વિદ્વાનો અંથોમાં પણ સંપૂર્ણતાથી સમાવેશ કરી શકતા નથી તે વસ્તુનું માત્ર ચાર કલાક જેટલા અલ્પ અવકાશમાં વર્ણન કરવું એ ક્ષુદ્ર ઘટમાં સાગરની કલ્પના કરવા જેવું છે. છતાં પણ આજથી એ વર્ષ પહેલાં ગોવર્ધન મહાધીશ શંકરાચાર્ય શ્રીમાન્ મધુસૂદન માહારાજના અમદાવાદમાં દર્શન થતાં તેમણે ભગવાન અઘ શંકરાચાર્યનું ચરિત્ર નાટકના રૂપમાં લખવાની આજ્ઞા આપેલી તે આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરી મારી અલ્પ બુદ્ધિ અનુસાર આ ધર્મ મૂલક નાટક પ્રેક્ષક વર્ગ સમક્ષ રજુ કરવા ભાગ્યશાળી થયો છું.

પ્રસ્તુત નાટક કોઈ પણ ધર્માવલંબીને અરૂચોકર ન થાય અને કોઈ પ્રજા પાત્રને અપવાદ ન લાગે એ બાબતપર યથાશક્તિ સદ્વ્ય આગ્યું છે, પરંતુ નાટ્ય પ્રયોગની અનુકુળતા માટે પાત્રાભિનયનમાં

કાંઈક ફેરફાર કરવા પડ્યો છે અને લોક રંજનાથ હાસ્યરસના પાત્રો કલ્પિત ઉભેયો છે. એ કૃતિ જે પ્રમાદયુક્ત જણાય તો હું સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં ચંચુપાત કરતો અહમ્મ લેખક હોવાથી વિદ્વાનોની ક્ષમાને પાત્ર છું.

શ્રી શંકરાચાર્યના ચરિત્રમાં ઉદભવેલી અનેક અપૂર્વ ઘટનાઓ અને વેદાન્ત જેવા ગદ્ય વિષયનું આલેખન કરવા હું સર્વથા અશક્ત હોવાથી શ્રીમન્ માધવાચાર્ય વિરચિત સંક્ષેપ શંકર ન્ય (સંસ્કૃત) શ્રીકૃત ગિરિશ્વર ધોપ પ્રણિત શંકરાચાર્ય નાટક (અંગ્રાળી) શાસ્ત્રી મણિરા કરકૃત શ્રી શંકરાચાર્ય ચરિત્ર (ગુજરાતી) અને શંકરદિગ્વિજય નાટક (મરાઠી) વીગેરે જે જે પુસ્તકોનો આધાર લીધો છે તે પુસ્તકોના વિદ્વાન લેખકોનો જન્મ પર્યંત આભારી છું,

આ નાટક તા. ૨૨-૮-૧૯૪૧ ધનમગ ચાર માસ પર્યંત સરન મુકામે લજવાયું, દરમ્યાન ફેરલાક વિદ્વાનોની સુચના મુજબ ઘટતો ફેરફાર કરી, કંપનીના ઉત્સાહી માલિક કેસ અને સીનેરી પાછળ યોગ્ય ખર્ચ કરી શોભાવેલા નાટકને ફેરલાક સુવારા વધારા સાથે સુમ્તાપુરીની ગુણગ્રાહક પ્રબ સમક્ષ રજુ કરે છું તેને પ્રેક્ષક વર્ગ તંત્ર નીરક્ષીર ન્યાય અપલોદન કરી ચક્રિય આદરને પાત્ર ગણશે તો હું તેમનો ગ્રણી થઈશ અને મારો પ્રયત્ન સફળ માનીશ.

મુજેપુ દિ બહુના.

તા. ૫-૧૨-૧૯ મુસ્વાર.

વિક્ટોરીયા થીએટર.

મુખધ.

લેખક,

મલુલાલ દયારામ દિવેદી

વીરપુર, (કાઠીયાવાડ)

શંકરાચાર્ય નાટકનાં મુખ્ય પાત્રોનો પારચય.

—પુરુષ પાત્રો—

શ્રી શંકરાચાર્ય.... જગદ્ગુરુ દેલાસેશ્વર શંકરનો અવતાર.
 સનંદન (પદ્મપાદ) .... શંકરાચાર્યનો મુખ્ય શિષ્ય.
 મંડનમિત્ર (સુરેશ્વર).... બ્રાહ્મણ પંડિત પદ્મીથી શંકરા-
 ચાર્યના શિષ્ય.

ચિદાનંદ
 ચિતસુખ
 હસ્તામલક
 તોટકાચાર્ય

શંકરાચાર્યના શિષ્ય.

અમરક.... ....જેના દેશમાં કામકળાનો અનુ-
 લવ કરવા શંકરાચાર્યે પ્રવેશ
 કરેલો તે ભૂપાળ.

ઉત્તરૈરવ.... ....એક કાપાલિક.
 સુવિચાર.... ....અમરકનો પ્રધાન
 બહાદુરસિંહ ....અમરકનો સેનાપતિ.
 કાલો.... ....બહાદુરસિંહનો મૂર્ખ નોકર.

ઉપરાંત—બ્રાહ્મણ કુમારો, પંડિતો સાધુઓ, વેશધારી શંકર, ઋષીઓ, ધર્મ ગુરુઓ, સૈનિકો અને પ્રાંતહાર ઇત્યાદિ.

—સ્ત્રી પાત્રો—

સરસ્વતી [ઉભયભારતી]....મ'ડનમિશ્રની પંડિતા પત્ની.

સરમા.... ....અમરક રાજની રાણી.

વિશિષ્ટા.... ....શંકરાચાર્યની માતા.

સુંદરબા.... ....બહાદુરસિંહની પત્ની.

વીજળી.... ....બહાદુરસિંહની પ્રેમ પાત્ર.

ઘેલી.... ....સુંદરબાની દાસી.

ઉપરાંત—પનીયાસીઓ, દાસીઓ, રાજરાણીઓ, વારાંગનાઓ વિગેરે વિગેરે.

સ્થળ—કાલટી, કાશીપુરી, માહિષ્મતી નગરી, તીર્થક્ષેત્રો અને કૈલાસ ઇત્યાદિ.

❀ શ્રી શંકરાચાર્ય ❀

નાટકનો પ્રવેશાનુક્રમે સંક્ષિપ્ત સાર.

શ્રી શંકરાચાર્ય નવાવતારં વેદાન્ત સ્વારીરક માધ્યકારમ્
ચકોરેચાકોરેકચાન્દ્રિકાણાં શ્રી શંકરાચાર્ય ગુરું નમામિ ॥

અંક પહેલો

[મંગળાચરણ]

પ્રવેશ પહેલો—ઉપવન, પોતાના બાળ મિત્રો સાથે શંકર
સસારની અસારતા સંમધી ચર્ચા કરી રહ્યા તે સાંભળી મિત્રો
ગભરાય છે અને સંન્યાસી થતા શંકરને અટકાવવા માટે તેની
માતાને બોલાવવા બળ છે, પછીથી શંકર ધર્મોપધાર માટે સન્યસ્ત
લેવાનો નિશ્ચય કરે છે ત્યાં માતા વિશિષ્ટા આવી કલ્પાંત કરે
તેને ઉપદેશ આપી શાન્ત કરી શંકર સન્યસ્તનો સ્વીકાર કરી
વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ બીજો—ઉદ્યાન, મૂર્ખતાના પ્રદર્શનમાંથી વિખૂટા પડેલો
ગાંધો નામનો મૂર્ખો ફરવા નીકળેલા બહાદુરસોદ અને સુંદરના સાથે
આખડી પડે છે, પરંતુ તેની મૂર્ખાઈ રમુજી લાગવાથી બહાદુરસોદ
તેને નોકર રાખી લે છે જેથી ગાંધોને આનંદ થાય છે.

પ્રવેશ ત્રીજો—કાશીપુરી, ગુરૂની શોધ કરતો સનંદન શંકરાચાર્યને જોતાં તેમનો શિષ્ય થાય છે પછી આચાર્ય તેને ગંગાને સામે કિનારે પહોંચી જાય ત્યાં મોકલે છે તેના ગયા પછી ઉત્તરે નામનો કાપાલિક ત્યાં આવે છે અને ધર્મ સંબંધી સંવાદ કરે છે પણ તેમાં હારી જવાથી દુષ્ટ કાપાલિક શંકરાચાર્યને હણવાનો નિશ્ચય કરી ન્હાસી જાય છે પછી કૈલાસેશ્વર શંકર શંકરાચાર્યની કસોટી કરવા ચાંડાલ વેશમાં આવે છે પરંતુ તે કસોટીમાં શંકરાચાર્ય ઉત્કૃષ્ટ નીવડવાથી પાર્વતીપતિ આશીર્વાદ આપી અદ્રશ્ય થાય છે ત્યાં આચાર્યને સનંદનનું સ્મરણ થતાં જુવે છે તો તે ગંગાને સામે કિનારે ઉમેરો છે તેને તરતજ બોલાવે છે એટલે સનંદન ‘ગુરુજામાહાત્માવિચારણીયા’ એ સુત્રાનુસાર ગંગામાં કુદી પડે છે અને તણાવા લાગે છે ત્યાં ગુરૂ કૃપાથી પાણીમાં કમળ ઉત્પન્ન થાય છે તે ઉપરથી સનંદન કિનારે આવે છે ત્યારથી આચાર્ય તેનું નામ પદ્મપાદ રાખે છે.

ટેન્ડો.

પ્રવેશ ચોથો—રસ્તો, મંડનમિશ્રનું ઘર પૂછતા બાળ સત્યાસી (શંકરાચાર્ય)ને જોઈ રસ્તે જતી પત્નીચારીઓને નવાઈ લાગે છે અને આચાર્યને ગ્રહસ્થાશ્રમી થવા કહે છે પરંતુ ઉપદેશથી લાચાર થઈ મંડનમિશ્રના ઘરની નિશાનીઓ બતાવી પત્નીચારીઓ ચાલી જાય છે પછીથી આચાર્ય પણ મંડનના ઘર તરફ જાય છે ત્યાં તેમની શોધ કરતો કાપાલિક આવે છે અને પોતાનો દુષ્ટ હેતુ પાર પાડવા શંકરાચાર્યના આશ્રમ તરફ જાય છે.

(૧૧)

પ્રવેશ ૫ મો—મહાલય. રાણી સરમા અને અમરકની પ્રેમ ચેષ્ટાઓ ત્યાં સરસ્વતી પર શત્રુઓએ બળવો જગાવ્યાની ખબર લઈ 'બહાદુરસીહનું' આવડું જેથી અમરકનું મુદ્દ માટે જવું.

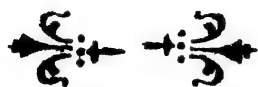
પ્રવેશ ૬ મો—મંડનમિશ્રનો આવામ. કેટલાક ઋષિ મુનિઓ અને પડિતો વચ્ચે મંડનમિશ્ર પિતૃશ્રાદ્ધ કરી રહ્યો છે ત્યાં બાકાશ માર્ગથી શંકરાચાર્ય આવે છે અને સરસ્વતીને મધ્યસ્થ રાખી શાસ્ત્રાર્થ કરી મંડનને હરાવે છે પછી સરસ્વતી સાથે સંવાદ થાય છે તેમાં સરસ્વતી કામશાસ્ત્રનો પ્રશ્ન પૂછે છે પરંતુ આચાર્ય બાળ બ્રહ્મચારી હોવાથી તેનો ઉત્તર બાપી શકતા નથી અને એક માસની મુદત માંગી લે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—બહાદુરસીહનું ઘર, બહાદુરસીહનો નોકર ડાહ્યો મુખાંદથી શેઠની આજ્ઞાઓનો ઉલ્લટો અમલ કરી રહ્યો છે ત્યાં વીજળી આવે છે અને બન્નેની પ્રેમગોષ્ઠી ચાલે છે તે ડાહ્યો નેત્ર લે છે અને વીજળી તથા બહાદુરનાં ગયા પછી સુંદરબા આગળ બધો ભંડોળ ફેાડી દે છે જેથી પતિપરાયણા સુંદરબા પોતાના પતિને કુમાર્ગમાં જતો જેઠ નારાજ થાય છે.

પ્રવેશ ૮ મો—પર્ણકુટી. એક શિલાતલપર શંકરાચાર્ય ધ્યાનસ્થ બેઠેલા છે ત્યાં સનાતન ધર્મથી શત્રુતાં ધરાવનાર દુષ્ટ કાપાલિક દુષ્ટ ઊમેદ બર લાવવા માટે આવે છે અને રમય પ્રતિકૂળ જોઈ થોડી વાર આશ્રમમાં છૂપાય છે પરંતુ પદ્મપાદ આવી તેને પર્ણકુટીમાંથી બહાર ખેંચી લાસી સંહાર કરવા તૈયાર થાય છે તેટલામાં શંકરાચાર્ય ધ્યાનમાંથી જાગૃત થાય છે અને પદ્મપાદને શાન્ત કરી

કાપાલિકને જવા દે છે પછીથી ધુરંધર યોગેશ્વર શંકરાચાર્ય પોતાના સ્ત્રૂળ દેહને સંભાળવાની ભલામણ કરી પરકાય પ્રવેશની વિદ્યાદ્વારા કામકળાનો અનુભવ કરવા માટે કાઈ બીજા દેહમાં જાય છે.

પ્રવેશ ૯ મો—રણભૂમિ, (દ્રશ્ય) બળવાખોરો સાથેના યુદ્ધમાં અમરક મૃત્યુ પામે છે ત્યાં શંકરાચાર્ય સક્ષમ સ્વરૂપે તેના દેહમાં પ્રવેશ કરે છે જેથી રાગ અમરક પુનર્જીવન પામે છે. ટેબલો.

અંક ૨ નો

પ્રવેશ ૧ લો—ઉદ્ધાન. માન શુકનોથી ચિંતાતુર બેઠેલી સરમાને બહાદુરસીંહ અમરક મૃત્યુ પામ્યાના સમાચાર આપે છે જેથી સરમા ચિતા પ્રવેશ કરવા તૈયાર થાય છે ત્યાં પુનર્જીવન પામેલો અમરક અને સુવિચાર પ્રવેશ કરે છે જેથી સવને આનંદ પછીથી અમરક દેહરથ શંકરાચાર્યની રાજ્યશાસન પધ્ધતિ ન્યાય અને ધર્મભાવના વીગેરેના દૃષ્ટાંતો તે બેઠેલ પ્રધાનને નવાઈ લાગે છે અને અમરક તથા સરમાના ગયા પછી બેઠે શું છે તે સંબંધી વીચાર કરે છે ત્યાં કાપાલિક આવે છે અને અમરકના દેહમાં શંકરાચાર્યે કોઈ કારણસર પ્રવેશ કર્યો છે એમ જણાવે છે જેથી શંકરાચાર્યના મૂળ દેહને બાળી મૂકવા માટે પ્રધાન તથા કાપાલિક જાય છે.

પ્રવેશ ૨ નો—અરણ્ય. એક માસ વીતી જવા છતાં ગુરુદેવ ન આવવાથી પદ્મપાદ આદિ શિષ્યો ચિંતા કરી રહ્યા છે ત્યાં સેનાપતિ વેશમાં કાપાલિક અને પ્રધાન આવે છે અને શંકરાચાર્યનું નિર્જીવ શરીર માગે છે પરંતુ પદ્મપાદ તે ન આપતાં સામે થાય છે જેથી કાપાલિક પ્રધાનના રોકવાથી સાધુઓ સાથે યુધ્ધ ન કરતાં ચાર દિવસની મુદત આપીને ચાલ્યો જાય છે, પછીથી ગુરુદેવ અમરકના દેહમાં છે એમ જણાઈ આવવાથી પદ્મપાદ ગવૈયાનો વેશ લઈ અમરકના દરબારમાં જાય છે.

પ્રવેશ ૩ નો—વિકાસ ભુવન. અમરક દેહરથ આચાર્ય રમણી-વૃંદમાં કામકળાનો અનુભવ કરી રહ્યા ત્યાં બે છોકરાઓને પારા-

ગના બનાવી ગવૈયાના વેશમાં પદ્મપાદ આવે છે અને આચાર્યને તેમનાં કર્તવ્યનું સ્મરણ કરાવનારૂં ગાયન સંભળાવે છે જેથી આચાર્યને મૂળ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય છે અને પદ્મપાદ વારાંગનાઓ તથા રાણીઓને વિદાય કરી પોતે પોતાના મૂળ દેહમાં જવા તૈયાર થાય છે ત્યાં પટરાણી સરમા આવીને તેમ ન કરવા માટે પ્રાર્થના કરે છે પણ તેને ઉપદેશ આપી શાન્ત કરી શકરાચાર્ય અમરકના દેહનો ત્યાગ કરે છે. ટેબલો.

પ્રવેશ ૪ થો—અહાદુરસીંહનું ઘર ઘેલી સાથે હાસ્યવિનોદ કરતાં પોતે કદરૂપો ઠરવાથી કૃષ્ણી જેવા રૂપાળો બનવા માટે ડાહ્યો કોઈ વાદ્યની રંગતી ઝેરી ભૂટી મોંઢાપર લગાડે છે તેથી મૂર્છા ખાઈ પડી જાય છે ત્યાં સુંદર દોડી આવે છે અને બીજી દવા સુંઘાડી ડાહ્યાને સાવધ કરે છે. પછી અહાદુરસીંહ સંબંધી પૃષ્ઠપરછ કરે છે તેમાં તે વીજળીને ત્યાં ગયાનું જાણી મનમાં બળતી સુંદરબા પોતાના પતિની કુટેવ છોડવવા માટે ડાહ્યાને સાથે લઈ પુરૂષ વેશે વીજળીને ત્યાં જાય છે.

પ્રવેશ ૫ મો—અરણ્ય. કાપાલિક અને પ્રધાન શંકરાચાર્યના શિષ્યોને દોરડાં વડે બાંધી દેહને ચિતામાં મુકી અગ્નિ સળગાવી વાહ્યા જાય છે ત્યાં પદ્મપાદ આવે છે અને શુદ્ધના દેહને બળતો તત્કાલ પોતે પણ બળી મરવા તૈયાર થાય છે. તેટલામાં આચાર્ય મૂળ દેહમાં પ્રવેશ કરી ચૈતન્ય પામે છે અને પદ્મપાદને અટકાવે છે પછી ચિતા ભુજાઈ જવા માટે દંત્રર સ્તવન, ઓકાઝેક જળવૃષ્ટિ, ચિતાનુ ભુજાઈ જવું, શિષ્યોનો જય ઘોષ ! ટેબલો.

પ્રવેશ ૬ હો—મંડનમિશ્રનો આવાસ. ચિંતાતુર મંડનને ત્યાં

આવી સરસ્વતીના મનનું સમાધાન કરી શકરાચાર્ય મંડનમિશ્રને મુરેશ્વર નામથી પોતાના શિષ્ય બનાવે છે જેથી સરસ્વતી શકરાચાર્યને તેના ચારે આશ્રમોમાં શારદા નામથી નિરંતર રહેવાની કબુલાત આપી સ્વધામ સીધાવે છે પછી આચાર્યનો મંડનમિશ્રને ઉપદેશ.

પ્રવેશ ૭ મો—મંદિર જુદાં જુદાં મતવાળાઓને હરાવી શકરાચાર્ય દિગ્વિજય કરી રહ્યા છે ત્યાં અદાશવાણી તેમની માતાને અંતઃકાળ પાસે હોવાનું જણાવે છે. જેથી આચાર્ય માતાને આપેલા વચન પ્રમાણે તરતજ માતા પાસે જવા વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ ૮ મો—વિજ્ઞાનીનું ધર્મ, વીજ્ઞાનીને ત્યાં ડાહ્યો અને મુંદરણાનું પુરુષ વેશમાં આવવું ગહયાનું ગહાપણું સુંદર અને વિજ્ઞાનીનો પ્રેમાલાપ ત્યાં બહાદુરનું આવવું અને વિજ્ઞાનીને ડોઈ બીજા સાથે પ્રેમ કરતી જોઈ જુરસે થવું પરંતુ તેના ગુસ્સા તરફ બેપરવાઈ બતાવી વીજ્ઞાની બહાદુરનું અપમાન કરી ચોખ્ખો જાણ પકડાવી દે છે. જેથી બહાદુરનો પશ્ચાતાપ

પ્રવેશ ૯ મો—પર્ણકુટી, અનેક પ્રકારના આધિ વ્યાધિઓ પીડાતી વિશિષ્ટા પાસે શકરાચાર્ય આવે છે અને અંતઃકાળ હોવાથી સગુણ બ્રહ્મનો ઉપદેશ આપી વૈકુંઠમાં મોકલાવે છે પછી સગાં સબંધીઓને બોલાવી તેના દેહને અગ્નિ સંસ્કાર કરવાનું કહે છે પરંતુ મૂઠ બુદ્ધીના કુટુમ્બીઓ તેના અગ્નિ સંસ્કાર કરતા નથી એટલુંજ નહિ પણ અગ્નિ દાહ માટે અગ્નિ પણ આપતા નથી જેથી આચાર્ય માતાના હાથમાંથી અગ્નિ ઉત્પન્ન કરી ત્યાંજ અગ્નિ દાહ કરે છે અને અધમ સબંધીઓને શાપ આપે છે ટેન્ડો —

અંક ૩ નો

પ્રવેશ ૧ લો—તીર્થ ક્ષેત્ર, દિગ્વિજય કરી તીર્થક્ષેત્રમાં આવી વસેલા શંકરાચાર્યે હસ્તામલક આદિને આપેલું શિષ્યત્વ.

પ્રવેશ ૨ નો—આશ્રમ, શંકરાચાર્ય શાન્ત ચિત્તે એકલા બેઠેલા છે ત્યાં પાપી કાપાલિક સાધુ વેશે આચાર્ય પાસે આવી તેમનું મસ્તક માગે છે. પનાપકારી યોગેશ્વર તે માંગણી સ્વીકારે છે જેથી કાપાલિક જેવો તેમનાપર તલવારનો પ્રહાર કરવા બંધ છે તેવોજ પદ્મપાદ ધસી આવે છે અને કાપાલિકની છાતી ચીરી નાંખે છે. “ મહાપુરુષના દ્રોહનું પરિણામ ” ટેબલો—

પ્રવેશ ૩ નો—સુદરગાનું મકાન, સીધી રીતે ન માનતા પતીને આડી રીતે ઠેકાણે લાવવા માટે પતી પરાયણ, સુંદર વારાંગના બની ટેટલાક શોખીનો આગળ નૃત્ય ગાન કરી રહી છે ત્યાં ડાહ્યો ખરું ડાપણુ વાપરી યુક્તિથી બહાદુરને ત્યાં ધસડી લાવે છે બહાદુર સુંદરને ત્યાં બોમ્બ ફોડે જરાય છે અને શોખીનો ગયા પછી સુદરને ધમકાવે છે બન્ને વચ્ચે ચક્રમક ઝરે છે અને આખર ભેદ ઉઘાડી પડવાથી બહાદુરસીદ સ્વપ્નનીમાં સતોષ માનવાનુ કબુલ કરે છે. ત્યાં વીજળી આવે છે, તેનું હૃદય સ્વાર્થી બણી બહાદુરને તેના તરફ ધિક્કાર ઉપજે છે તેટલામાં ડાહ્યો કે જે વીજળીનો પતિ છે અને વીજળીને અનાચાર કરતી બોમ્બ યુક્તિથી ઠેકાણે લાવવા માટે મૃત્યો બન્યો હતો તે ખરા રૂપમાં બહાર થતાં વીજળી પસ્તાચ છે અને ડાહ્યાની ક્ષમા માગે છે જેથી આખર સર્વને આનંદ.

(૧૭)

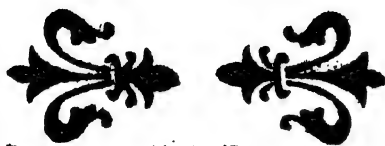
પ્રવેશ ૪ થો—શારદા મંદિર દક્ષિણ દિશામાં કોઠપણુ સર્વજ્ઞ નથી એવી ઉક્તિ હોવાથી જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્ય શાસ્ત્રાર્થ ત્યાંના પંડિતોને પરાજ્ય આપી શારદા અને પંડિતોને પોતે સર્વજ્ઞ અને પવીત્ર છે એવી ખાત્રી કરાવી વિદ્યાપીઠપર વીરાજે છે ત્યાં પોતાનું કાર્ય પરિપૂર્ણ થવાથી શંકરાચાર્ય કૈલાશમાં જવા માટે શિષ્યો સહ કૈદારેશ્વર તરફ સીધાવે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—હિમાલય, શિષ્યોનાં જ્યઘોષ, દેવોના દુંદુભી નાદ, અને પુષ્પવૃષ્ટિથી શોભતાં જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યનું કૈલાસ ગમન.

ॐ શાન્તિ:

શાન્તિ:

શાન્તિ:

જુના અને બાણીતા

ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ

જરીનાલા.

હમારે ત્યાં ચોખ્ખી ચાંદીની ભરતકામની છક, ટીકી, કાંગરી, કટોરી (કુળીયા) નાકા તથા લાકડી કસબ-ગોટા (રીબીન) વિગેરે દરેક જાતનો જરીમાલ હમારે ત્યાં તૈયાર મળશે તથા ઓર્ડર મુજબ બનાવી આપવામાં આવશે તેમજ ઓર્ડર પ્રમાણે દરેક જાતનું અપ-ટુ-ડેટ ફેશન મુજબનું ભરતકામ બનાવવામાં આવે છે.

હમારા કારખાનાની બનાવટની ઉંચી કારીગરીની ખાત્રી માટે મુંબઈ તેમજ કલકત્તાના મોટા એકઝી-બીશનોમાંથી સોનાનાં ચાંદ-સરટીપ્રીકિટો મળેલાં છે.

નં ૦ ૩૭ લીંડી બજાર-મુંબઈ.

ॐ तवसत् परमात्माने नमः

— नमोऽस्तु —

❀ श्री शंकराचार्य ❀

नाटकना गायनो.

भंगलान्तर.

सुत्रधार अने आणाओ—

शंकर शशीधर शिवकर

सुर मुनी सकल धरत ध्यान—

विश्व स्थापक विश्वमां विश्वंभरा वेदान्तने,

लक्ष्म यथित ज्ञानमूर्ति गौर गिरल कान्तने,

नमन हर हर ध्वान्तने,

मदन भारण गंगाधारण शरण शूलधर शान्तने—

आणाओ—

सरत लूमी नय करे नगतामां धर्म प्रतापे धारी—नामना.

हीन्दवासी ने धरे हर्ष मन वेद शास्त्र विस्तारी—नामना.

युगे युगे अहुवार अवतर्था हरि धर्मने काने,

વેદ વ્યાસને દત્ત, રમાવર રામકૃષ્ણ યશ ગાળે—નામના.
 કલિયુગમાં તે ધર્મ ઉદ્ધારણ પ્રગટયા શંકર સ્વામી,
 મહાત કર્યા અદ્વૈત વિરોધી જેથી જગમાં જામી—નામના.
 ધર્મે જયને લક્ષ્મી સિદ્ધિ ધર્મજ લે છે તારી,
 ધર્મવંત સહુ થાય આર્થ જન શંકર ! એજ અમારી—કામના.
 પ્રાહ્માણુ કુમારો અને શંકર—૧

સકળ સૃષ્ટિના સુત્રધાર સુરેશા નમઃ શાન્તરૂપં અનુપં રમેશા,
 નમઃ સચ્ચિદાનંદ આનંદદાતા વિભુ કોટી પ્રહ્લાંડનો તું વિધાતા,
 શ્રુતીસાર ઐકાર આકારધારી રહ્યો વિશ્વમાં વિશ્વથી નિર્વિકારી,
 નમઃ નિત્યનામં નમઃ નિત્યધામં ધનશ્યામ નિષ્કામ તું પૂર્ણકામ
 તરૂવર જલ ભૂમી વ્યોમ વાયુ વિકાસે,
 ગિરિવર ધન જ્યોતિ ચંદ્રમાં તું પ્રકાશે
 અશરીર હરિ તોયે સર્વમાં વ્યાપ સ્વામી
 વદતિ નિગમ નેતિ પ્રહ્મ રૂપં નમામી !

શંકર—

૨

કહેજે કે શંકર તો સન્યાસી થયો
 ન્યાસી થયો અવિનાશી થયો—કહેજે કે
 કહેજે ધર્મેદ્ધારણ કારણ સતચિત્ પ્રહ્મ વિલાસી,
 માઈ તાઈ ત્યાગી માતા ! થયો આત્મસહવાસી—ન્યાસી.
 તો પણ મુજને નહીં નીરખતાં જનની રહે વિભાસી,
 શાન્તિ દઈ સહુ કહેજે માતા ! થજો પ્રભુ વિશ્વાસી—ન્યાસી.

સુંદરબા—

૩

અરર મૂઠ આ જુવાની મુજને કરી દીવાની
રે ડસીલા મુખ મહને મસ્તાની નાંખી ભુરડી કશાની
હું રસીલી હું તો રસમાં ડુબેલી,
મદથી છકેલી મારા પ્રીયતમની ચેલી—

સુંદરબા અને બહાદુર— ૪

હો રાજરે મુજ માટે ગાડી બે ઘોડાની લાવો;
છત્રી ચમ્મર મંગાવો મુજને આ તાપ તપાવે;
કોમળ કાયા આ કરમાવે.....
ઠકરાણીરે તુજ માટે ગાડી પાલખી મંગાવું;
મમ હાથે છત્ર ધરાવું, મન ગમતાં વસ્ત્રો લાવું,
હું તારો હુકમ ઉઠાવું.....
હીરા મોતી નીલમ માણેક સોને મને મઠાવો,
હું પહેરી ચાલુ અઝ્ઝડ સરદાર સાથે ફક્કડ,
માનો મીઠીના અકળાવો, એજ જોઈએ પ્રિયવર દહાવો—

ડાહો—

૫

શેઠની નોકરી કરવાને જઈએ—

શેઠ તણી વેઠ કરી રીઝવી શેઠાણી ડહાપણથી દીકરા થઈએ,
ગુસ્સામાં શેઠ કદી થપ્પડ મારે તો કોઈને જઈ નવ કહીયે—
વીવામાં બેઠા ને આફતમાં છેલ્લા વરસીમાં મોખરે રહીયે,
નીમકહલાલીથી નોકરી કરીને પૂરી વસુલાત લઈયે—હો શેઠ.

શંકરાચાર્ય—

૬

દર્શો પામોરે દીનબંધુ આજે, હૃદયે અતિશય હુર્ષ રાજે—
અજન્મા અનંત શંભુ વિશ્વનિયંતા.

પુરારિ સ્મરારિ લવલયહારી સ્વામી, સફળ જગત યશ ગાજે—
અહિધારી અશરણુ શરણુ લાખો પ્રણામો.....

મહેશ સ્વીકારો શિરપર ધારો પાણિ, મનવાંછિત વર કાજે—
પનીયારી—

૭

સજની જઈએ પાણી લળીલળી લટકે ચાલી,
વેણી ગુથી વસ્ત્ર સમારી મેં આંખો આંજી આણીયાળી,
લટકા કરતી કામણુગારી પનઘટપર જાતી પનીયારી,
શિરપર ઝેડું ખાલી.....સજની.

હુતો કુમારો કોમળ કાયા તોપણુ જળ ભરવાની માયા,
શરમાતી સરિતા તટ આવું, રખે છેલ કોઈ કરી લે છાયા,
ચડશે ગાલે લાલી.....સજની.

સાગર પાણી સરિતા પાણી પ્રેમજ પાણી પ્રિયતમ પાણી,
એ પ્રિયતમને સંજો માણી હું પણ થઈ છું પાણી પાણી—સં
પનીયારીઓ અને શંકરાચાર્ય—૮

સંસાર સુખ દેનારો અમૃતમય મન હરનારો,
સુખીયાં છે સૌ સંસારી સન્યાસ દુઃખ કરનારો—
ખાવું પીવું પટકુળ પહેરો વળી લલિત લલનાની લહેરો,
બાત હૃદયમાં ધારો ભગવાં તમે ઉતારો—સંસાર.

દેહ ઉદ્ધારણુ ધાર્યા ભગવાં સાધુ શોભા તે ન તજવાં,
 લોગ રોગ કરનારો સંસાર સાંપનો ભારો—સંસાર
 ભાન ભૂલ્યા દીસો સંન્યાસી પરણ્યા વીણુ પ્રમદા સુખરાશી,
 મિથ્યા જન્મ તમારો છે પ્રેમ પ્રભુને પ્યારો,
 અમે પ્રેમ તે તણ વિષયનો કર્યો પ્રેમ પરિબ્રહ્મ અભયનો,
 મોહ ક્રૂપ આ ખારો તણ કર્યો સફળ જન્મારો—સંસાર
 પ્રિયા કહે આવો પતિ પ્યારા થાય પુત્ર કહે પિતા અમારા,
 એ લ્હાવો કેં ન્યારો સંસાર શું ધિક્કારો,
 તો પણ ન્યારે કાયા પડશે પ્રિયા પુત્ર સદુ પળભર રહેશે,
 આખર કહે પ્રજાળો પ્રભુ ભણી જીવ ઉદ્ધારો—સંસાર

પનીયારીઓ—

૯

મેના પોપટ વેદ ભણે જ્યાં જોલે મીઠી વાણી
 એ છે ઘરની એ ધાણી.... ....
 હોમ હવન જ્યાં રહેતા જારી સરસ્વતી જ્યાં છે વસનારી,
 મંડન મિથ્ર તણુ ઘર ભારી દેવો રહ્યા વખાણી—એ છે
 કર્મકાંડનો જે અભિમાની જેના સેવક જન પણ જ્ઞાની,
 જે મંડન ઘર તણુ શુભાની પડિત ભરતા પાણી—એ છે

સરમા—

૧૦

સકળ જીવનનો સાર મારા હૃદયના આધાર
 વિના તલસતી અપાર મને ચેન નહિ લગાર—
 અંતર દ્રષ્ટિના દોરે વાહુ શું ખાંધી લીધું,

પ્રજાળો પ્રભુ ભણી જીવ ઉદ્ધારો—સંસાર

આ શું એ બહુગારે ખાંગે ઢોળી દીધું,
 શાથી હું હારી રસવારી કંઠે કર ધારી,
 પીતાં એ કામણુગારે આ શું કામણુ કીધું.—

શરમા—

૧૧

સાયબા, જૂલાવું પ્રેમ જૂલે, રંગીલું હૃદય ડૂલે, હીચોળા ખાટમાં
 પુષ્પો ખીછાવીને વાયુ ઢોળી પ્રાણ, અંતરને આંગણે જૂલાવું
 પ્રીતિના મોતી હો રાજહંસ કાળે, વેરું હું બહાલાળ વાટમાં
 માણસ વસાવીને હર્ષે ડૂળાવીને, રાખું હું હૈડાના હાટમાં:—

વીજળી અને બહાદુર—૧૨

પાતળીયા પ્યારા હું પ્રીતિ સરવરની માછલી,
 સરવરની માછલી, સાગરમાં જઈ મળી.....પાતળીયા.
 આપજ સિંધુ સ્નેહે ભરેલા, અમૃત ખિંડુ ઉરમાં ઠરેલાં,
 નવ શ્વે ઝાઝું જળવીણ માછલડી ખીચારી...પાતળીયા.

સુંદરબા—

૧૩

પુરૂષનો શો કરવો વિશ્વાસ, નીહાળ્યા રંગરૂપના દાસ:—
 ઝુરી મરતી પરણેલીને પિયુનો પરધર વાસ,
 જુદો પ્રેમ ગણે છે પ્યારો નહીં સાચાની પ્યાસ,
 ધરીને જોડાંની અભિલાષ..... .... પુરૂષનો.

અંક બીજો.

સરમા—

૧૪

હીસત સૂનો આ સંસાર ભાસત ભૂમિ અતિ ભયકારી—
 શુકન માન દુઃખ નિશાન ઉર અકળાય અતિ,
 નયન કરકે હૃદય ધડકે વિભુવર કર બહાર....હીસત.

સરમા અને અમરક—૧૫

મારા મોંઘા શૃંગાર પ્રેમ વારણી પીનાર
 સ્નેહ સરિતાને ઘાટ આવો આત્માના આધાર—
 યૌવનની શીતળ રસકુંજેથી પુષ્પો અંતરના,
 પાથરીયાં તે ભાવે લોગવળે ભુખ્યાં આદરનાં,
 એથી સા અધિકાં સન્માને રસભોગી મધુકરનાં—માના.

સખાઓ—

૧૬

ખીલી છે આંહની આલમને આંગણે,
 રસીયો રસીલી રમે રાસ રંગમાં;
 નવલ એ નાવલીયો રસથી ભીજાય અંગમાં;
 સંગે સાહેલડી ઘેલડી બનેલી અનંગમાં,
 હારે મુખ મલકે ને નેહલીનાં લોચનીયાં નહાયરે—

(૨૬)

શોભે શ્રી ગિરિધરસભા વર અમરક ભૂપાળ,
સરમા છે રાસેશ્વરી ધરી કંઠ કરમાળ.
સજની શ્યામને રીઝાવી મદ ભર જોખનીયું ઝળકાવી,
અમી વરસાવી હરિ હરખાવી....

લેતાં શ્રમ રસ રાસનો ફરકે ગોલ કપોલ;
ભાથે છે પ્રસ્વેદને કંપતી લોલ અગોલ.
હારી હારી ગ્વાંલન હારી હારી રસીલે રસ લીધો ઉદ્ધાસમાં
દંત અક્ષત દેખાય તોય શાને શરમાય;
તારી વેણી વીખરાણી કંઈક કાયા કરમાણી,
હાર પામી છે શાણી જાણી જાણી જંગમાં—ખીલી છે
સરમા અને સખીઓ—૧૭

રે રસીલા છેલ મારો પાલવડો ચોળાશે રાજ, છોડી દો,
વધૂટી વેણી મોંઘા પુષ્પો વીખરાશે રાજ....છોડી દો,
હાર નહિં હઠવાદથી બહાર કરે રસરાજ
લોચન શર છોડી સખી ઘાયલ કર શિરતાજ
લોચન શર ખટયાં સખી દર્દ નવું કંઈ થાય
બહાવરી થઈ હારી હવે હૃદય ધડક ધડકાય—

વારાંગનાનાં વિશમાં આઢાણુ કુમારો—૧૮

મધુકર પુષ્પના પ્રેમી ભૂદયો શું ભાન પુષ્પોમાં,
અરે આ શું તને લાગ્યું સુધારસ તાન પુષ્પોમાં—

હતો ઉપવન નિવાસી તું યતિ સંસાર ન્યાસી તું,
 બૂદ્યો શું ભાન માયામાં થયો શું વિષય વાસી તું—
 અરે ચંદા ખીલેલી તે ઘડીભરમાં ડુબી જાશે,
 ઉદય ભાનુ તણે થાતાં કુમુદ આ સર્વ ખીડાશે—
 પુરાશે તું મુંઝાશે તું વિષય પકે પડી જાશે,
 અધુરું કામ સૌ રહેશે પછી તું પૂર્ણ પસ્તાશે—
 નીહાળી આત્મ મૂર્તિને ખરી કાયા ઊગારી દે,
 કરી શુંબર આત્માનો સફળ આ વિશ્વ તારી લે—

શંકરાચાર્ય—

૧૯

ન્યાં જીવ શિવ ત્યાં થાતીરે માયા ખિચારી
 રહી દૂર અતિ અથડાતીરે માયા ખિચારી.
 જે જોખન ધનમાં ડુલે, જે કામ ક્રોધમાં ભૂલે,
 ત્યાં એ ફરતી રહી ફૂલેરે માયા ખિચારી.
 ભલા ભલાને ભૂલાવનારી, મોહજાળ ભારી રચનારી,
 અપણુ અધઝાનીથી હારીરે માયા ખિચારી.

બહાદુરસિંહ—

૨૦

મિત્ર મોજ મનમાની કરીયે મજેદાર;
 ફરીથી આવો માનવીનો જન્મ ન મળનાર—
 લૂટો લાલ ખ્યાલા ભરી વાણ્ણીની બહાર;
 મોહિની કોઈ સંગે ધરી કરીયે રસવિહાર—
 દોસ્તો કરવું દેવું ને ઉડાવો કલહાર;
 આનંદેથી રહેવું હુનિયાથી બેઠરકાર—

સાંકરાચાર્ય—

૨૧

જે જન જનની વિસમતા,
જાતા, કૃતધ્ની થઈ તે ખ્યાતિ સંહરતા—
જે નવ માસ ઉદરમહીં રાખે, સહી કષ્ટ મુખ આપે;
તે ઊપકાર ભૂલે જનદ્રોહી, ડુબે આપ ભર પાપે.—
આખું વચન મમ માત સતીને, સત્વર તેજ નીલાવી;
આવ્યો સમય, અવસાન સુધાર, મોક્ષ મામ દર્શાવી—

વીજળી—

૨૨

લગની રસીકની લાગી, દીલમાં કટારી વાગી—
દર્શન સુધાના ખ્યાલા પાછ ગયાજ વહાલા;
મસ્તાન થઈ હું તેથી તેનોજ જ્યોતી જાગી—
તે જ્યોત અંગોઅંગે ખાળી રહી અનંગે;
નિશ્વાસ તેથી ઊના નીકળી રહ્યા અલાગી.—
તે શ્વાસ રક્ત તાવે ઘડીએ ન ચેને આવે;
દીલદાર વાટ જોતી રસીયા તણી હું રાગી—

સુંદરબા—

૨૩

અપજા શાને તું અકબાની મારા ધન જોખનની લહાણ
ધન જોખનની લહાણ સજની સ્નેહ રત્નની ખાણ—
આપ વિના હું છું દીવાની આપ શરીરના પ્રાણ
લોહ હોય તે લેજ જાણે અવરને શું જોખખાણ—

દોષ.

અંક ત્રીજો.

શંકરાચાર્ય અને શિષ્યો—૨૪

બ્રહ્મને ભજ ભાવથી તને તારશે તતખેવ

મમતા છોડ તું રે જીવડા બ્રહ્મને ભજ ભાવથી—

આવે ગ્રીષ્મ વસંત ફરી ફરી કાળ કર ફીડા કરે,
જાય એજે જીવડગી તે નવ સૂઝે પળવાર—મમતા.

શત્રુ ખટ આધીન ઇન્દ્રીય બુદ્ધિ મન બંધાય છે,
(તે) છોડશે પરિબ્રહ્મ તું સ્મર ઘડીભર કિરતાર—મમતા.

સુંદર—

૨૫

કાન કુંવરકી છળ હૃદય અટકી—

નગર ખીચ નિહર બન કર સોં

જપટ માર મટક દીની મટકો—

હે બ્રજ ચંદ્ર સુકુન્દ નન્દસુત

લાગી લગન તોરે અવનટકી—

મંચ ચેતી હું તુમરે ચમકી

તુમ જાનત ગિરિધર ઘટઘટકી—

ખહાદુર-સુંદર-વીજળી અને ડાહ્યો—૨૬

સંસાર સીધી મુઘરે, એ નહીં જાણો ભાઈ,

નર પંથે નારી વિચરે, છે જેની જીવન સગાઈ

ભવ સિંધુ ભવ્ય બારી, તેમાં છે નાવ નારી,
તરીયે તમ હાથ ધારિ, ધર્મ તે લે ઉગારી—

શંકરાચાર્ય—

૨૭

અખંડ અર્ચાવર્તમાં રહે અદ્વૈત બિચાર
યથે સનાતન ધર્મથી ભારતનો જયકાર
જગતમાં ધર્મ ત્યાં જય છે સુનીતિવંત નિર્ભય છે—
વસે જ્યાં સય ત્યાં સિદ્ધી, નહીં સત્કીર્તિના લય છે,
ભગે જે પ્રહ્મ વિદ્યાને, ત્રિલોકે તેજ અક્ષય છે—

શાન્તિ !

શાન્તિ !!

શાન્તિ !!!

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી લક્ષ્મી કાન્ત નાટક સમાજનો મુકામ જ્યાં હોય ત્યાંથી રોકડી કીમતે મળશે. વીં પીં થી મોકલવામાં આવશે નહીં.

૧ દાનવી માયા નાટકનાં ગાયનો	૦-૪-૦
૨ સૂર્યકાન્ત " "	૦-૪-૦
૩ બોડણો " "	૦-૪-૦
૪ સુધા ચંદ્રિકા " "	૦-૪-૦
૫ પ્રેમ સંહાર " "	૦-૪-૦
૬ પાવાગઢનો પ્રલય " "	૦-૪-૦
૭ શંકરાચાર્ય " "	૦-૪-૦
૮ શકુંતલા " "	૦-૪-૦
૯ વીર કુણાલ " "	૦-૪-૦
૧૦ કુસુમચંદ્ર " "	૦-૪-૦

શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ.

